

Esterházy Miklós nádor iratai. I. Kormányzattörténeti iratok. Az 1642. évi meghiusult országgyűlés időszaka. Szerkesztette **Hajnal István.** (*Esterházy Pál* herceg kiadása. Bpest, 1930.) A magyar történelem forráskiadványaiban sok a hiányosság. Az Árpád-korból alig van kiadatlan forrásanyag, az Anjou-korból már sok a kiadatlan, de úgy a külső történetről, mint a belső fejlődésről elég hű képet nyerhetünk abból, ami megjelent. Zsigmond korából élénken érezzük az okleveles-kiadványsorozat hiányát, a következő korokban is sok a pótolni való. A mohácsi vész idejétől kezdve nagybecsű forrásanyag van fölhalmozva a magyar és erdélyi Országgyűlési Emlékek sorozatában, csak hogy ez megszakad a XVII. század elejével, Bethlen Gábor korával. Ettől kezdve történetíróinkat szemmel láthatólag vonzotta az erdélyi történet. Erdélyben magyar fejedelem magyar udvart tartott, aki diplomáciai összeköttetéseivel, háborúival Európaszerte ismertté és becsültté tette a magyar Erdély nevét. Kulturális szempontból európai nevezetességre jutott, mint a nyugateurópai művelődésnek legmesszebb keletre előretolt erőssége, politikai szempontból egyetemes ember érdeklődésre formálhat jogot: egy állam, amelyben három nemzet és négy vallás hívei éltek együtt viszonylagos békében. Erdély műveltsége és politikája magyar volt, első pillantásra kételkedünk annak magyarságában, ami ezzel bármiféle ellentétben állott. A forrásokból a nyugatiak értetlensége miatt gyakran kihangzó panasz szinte köztudattá vált: a nyugati magyarokban nem is volt nemzeti

érzés. Ezzel a súlyos váddal szemben a védekezésnek egyetlen módja a nyugati magyar források közlése. Ezekből megtanuljuk, hogy amint a török torkában fekvő Erdély politikájának volt egy szükségképeni fővonala, úgy a Habsburg-hatalom kezé-
 ügyében eső nyugati fél magyar célkitűzéseinek is alkalmazkodniok kellett az adott helyzethez. Kétszeresen nagy tehát az a szolgálat, amelyet Esterházy Pál herceg tesz a magyar történettudománynak, mikor őseinek iratait kiadja. A tervezett nagy kiadványnak első kötete van előttünk mostan. Ennek anyagát földolgozta Hajnal István «Esterházy Miklós nádor lemondása» c. értekezésében, ehhez képest a szép bevezetés nem mondhat sok újat, de a kötet érdekességét biztosítja a közölt leveles anyag, amelyben nagy számmal fordulnak elő a latin, német és olasz szövegek mellett magyarok is. Ezek között különös kiemelést érdemelnek Esterházy Miklós memorandumai, amelyek új megvilágításba helyezik az ő emlékét. Meg kell dicsérnünk a gondos szövegkritikát és jegyzetézést, de meg kell dicsérnünk a szép kiállítást is, amely a kiadó herceg bőkezűsége mellett a Stephaneum-nyomda vezetőségének jó izléséről tesz bizonyosságot. *Török Pál.*

Bartalis János: Napmadara (Dante-kiadás 1930). Már szinte attól félek, kényszerképzetnek estem áldozatul, hogy Bartalis új kötetében megint csak a szabadvers haldoklását látom. Kell-e szembeszökőbb bizonyosság erre annál a költőnél, aki legelső úttörői közé tartozik ennek a formának s talán nincs is más nyilvánulási lehetősége?

Ki ne emlékeznék a teltzamatú fiatalkori Bartalis-versekre, amelyekbe átáradt alkotójuk egész naiv lelkendezése a világ egyszerű csodái láttán? Az ilyen versek a mostani gyűjteményben is frissen hatnak. Azt hiszem, ezúttal mégis inkább a költővel van valami baj; mindenesetre nagyobb baj, mint a szabadverssel.

Mert hiszen: kit ne ragadna el *Az erdőből hazatérő favágók* örömhíre: tavasz van! «Kis őzikek legelészve bólogatnak végig a virágos erdőháton s vidám madárfüttytől mosolyog az erdő.» S kit ne hatna meg a *De különben csönd van* fölépítésének gyermeki ravaszkodása és kifogyhatatlan ékes-szólása? Az ifjú május minden káprázatos-sága együtt ebben a már közismert költeményben: árad a vadboroszlánillat és «mintha megindulnának a fák, mint virágos karok a dal szárnyán, levegőben, vizen, úton, mindenütt csak kacagó virágmáglyák gyűlnének. Harangok kondulnak meg és harsonák szólalnak meg minden dobásnyira».

Ez az egyszerűszavú pátosz megmaradt a Napmadara újabb dátumú verseiben is, de, sajnos, Bartalis kezdetlegességei is vele maradtak. Fogymozgásait régebben gazdag vegetáció borította el. Most mintha letarolta volna ezt a dús takarót magányos, küzdelmes éveinek fagya: élesen tűnnek szembe hibái. Ha valamikor izgatóan új volt ez a szüzidomú költészet a szabadvers egyre divatosabb köntösében, fakuló kelméje alól ma már mindjobban kiütközik a valóság meztelen váza. Mivel is hason ránk ez a színefogyott líra, úgyszólván minden «költői dísz», kép és hasonlat nélkül?

Bartalisban sok van Petőfi attitűdjéből: versbe ömlesztí élete folyását, a gazdálkodás örömét, gondját, a kis erdélyi falu keserveit, egy olasz útját, családi élményeit. Ilyen címei vannak: *Az év története, Napló*. Napló ez a költészet s darabjaiban benne is a líra

lehetősége, csakhogy mindezt *meg kellene csinálni*. Az is baj persze, hogy Bartalis érzelmi köre kisterjedelmű: alapsajátsága valami mosolygó idilli hangulat, édesen fájó emlékezés, amelytől nincs távol némi tompa keserűség sem. Erős valóságérzéke a háború élményanyagából még ki tudott valami igénytelenségében is nagyvonalú képsorozatot formálni, de mai életábrázolásában ritkán érzem az igazi műalkotás magas hőfokát.

Gondolaterete, eredetisége soha nem volt jelentős, mesterségbeli tudása meg az átlag műkedvelői színvonalat sem haladja túl. A szabadvers puritán öltönyében nincs is a hatáskeltésre más eszköze, mint őszintesége. Ezzel mégis csak fölkapar témáiból valamit a lélek mélyéről. Nincs más fegyvere, mint a költő ösztönös hatalma a szavakon; ez a fegyver azonban gyakran kihull a kezéből: nem szorítja elég biztosan. Úgynevezett szép helyekre, idézni való sorokra gyéren akadunk nála. Az egyszerű emberi helyzetekre azonban gyakran talál pontos kifejezést: «a sötét rám csavarodik; holdlábaid nesztelen röptét lesem a bokorközön; mintha a hold sütné tele fényvel egy halott arcot». Természeti képeiben is meg-megvillan a friss szemlélet fénye: «kék arcod ragyog» — mondja a tengernek — melynek élő voltát kitűnően szuggerálja belénk, de ezt a versét is elnyújtja és agyoncifrálja felesleges kérdőjelekkel. «A parkból nyárfák kérégenek illatát hozza a szél»: mennyire hű rajz ez, de az effélék mellett olyan sablónok állanak, mint az unalomig ismételt *csillag* és *virág*, csak így, ezeknek a szavaknak teljes elhasznált gyámoltalanságával. Ilyesmiket töm a verseibe: *bús, felleg* és *éj*, sőt *éjj* s ilyen sorokat ír le: «Hangok búgnak végig az éjben, de amelynek értelmét felfogni nem tudom»; s az ember még azt sem meri hinni, hogy ez sajtóhiba. Hiszen például ilyen versrészelei vannak:

Örökérvényűleg
leírnám a
szerelem
szavait.

De nem tudom.

Alig bukdácsol

a szó :

«Rózsa».

«Liliom».

Majd :

«Nagyon szenvedek».

«Meváltanám minden szenvedé-
désed.»

Aztán :

«Boldog vagyok».

«Neked adnám minden boldog-
ságom». stb.

Semmi nyoma itt a belső összesze-
dettségnak, pedig anélkül nincs mű-
vészi hatás. Előszikrázhat ugyan a
dal egy szerencsés pillanat villám-
ihletéből is, csak hogy ehhez rendkívüli
feszültség kell. Bartalis új kötetében
csupa tétova villózást látunk. A rövid
sorokat is hiába szerette meg újabban :
ez a könnyen modorosságnak rémlő
eljárás sem szoktatta sűrítésre. Itt az
ideje, hogy megszigorítsa önkritikáját,
vagy pedig rá kell szánnia magát a
kísérletre, hogy kötött formába paran-
csolja bele mondanivalóit. Kár volna,
ha a szabadvers kavicsmedrében el-
szívárogna költői ere.

Kár volna, mert Bartalis most is,
egész mivoltában, minden érzésrez-
zenetében : költő. Ezért kell vállal-
nom a kötelességet, hogy kemény
legyek hozzá. Szeretem őt és nem tar-
tom elintézettnak a pályáját. Tudom,
hogy rangja van új líránk történeté-
ben és méltó tekintélye Erdély külön-
életében. Bízom benne, hogy olvasói
nem fogják megállapításomat tehet-
sége hanyatlására magyarázni s az ő
nyugalmas, elkomorultában is egyen-
súlyozott lelkét sem érintik visszásan
okvetetlenkedéseim, mert megérzi sza-
vaimban az aggódó kiáltást, mely az
igazi útra akarja visszatéríteni. Kötete

néhány helyén nagy öntudat nyilat-
kozik. Ez kötelez.

Az a hivatása, hogy önmaga sorsá-
ban az erdélyi falu rögéhez vissza-
menekült magyarság sorsát *nagy sza-
vak nélkül* énekelje. Hivatása, hogy
kiszakadva a nagy világ kis dolgai
közül : a lélek tárnáiba keresse az utat
és föl, Isten felé. Ne bízva vakon a
pillanat kényére magát, komponáljon
keményebben és válogasson szigorú-
ban. Kötelessége, hogy hivatását a
legjobban töltsse be, amennyire képes-
ségei engedik. Mostani kötetében is
sok részletszépség, sok jó elgondolás
van : klasszikus íz, tiszta életmozdu-
lat, erdők zamata, plaszticitás. Le-
gyen hübb a saját színvonalához,
még ha talán legsajátabb formájába,
a szabadversbe kerülne is ez.

Kötete különben szép kiállításban,
de meglehetősen ügyetlen címlappal
jelent meg és Kosztolányi ötletes, bár
felületes sorai vezetik be. *Juhász Géza.*

**Eckhardtné Huszár Irén : Mécs
László.** (Különlenyomat a Széphalom
1930. IV. évf. I—4. sz.-ból.) A tanul-
mány írója felveti a kérdést : mért
nincs Mécs Lászlóról kialakult véle-
mény? Hozzáértő kritikusként miért
mondanak róla homlokegyenest ellen-
kezőt? Az egyik kész, érett költőnek
tartja, a másik még fejlődőnek. Az
egyik mindig eredetinek és újnak, a
másik önmagát ismételtetőnek. Van,
aki szigorú logikájú szerkesztést talál
a verseiben, van aki konstrukcióhiányt
állapít meg bennük. Az egyik forra-
dalmi, pacifista költőnek tartja, a
másik szerint Mécs László csak *bátran*
énekel.

Eckhardtné Huszár Irén a költő
lelki kettősségében keresi ennek okát.
Helyesen hangsúlyozza, hogy Mécs
költészete két gyökérből táplálkozik.
Az egyik : az életet könnyebb oldalá-
ról nézni, a másik : másokért élni,
velük szenvedni. Innét nála a fiatalos
életöröm és a magára öltött öreges